

er det et meget stateligt Arbejde (472 store Kvartsider), smukt trykt og forsynet med talrige velvalgte Illustrationer, og den indre Lødighed svarer ganske til det fornemme Udstyr. Ikke mindst i Sammenligning med flere nyere skolehistoriske Arbejder fra dansk Side (jfr. 10. R. II, 692—693; V, 782—784) maa man paaskønne den solide og kyndige Behandling, der her foreligger. Forfatteren behersker ikke blot de specielle Kilder til Skolens Historie, men ogsaa den almindelige Litteratur om Emnet. Navnlig er det opmuntrende at se, hvorledes han sidder inde med et ikke sædvanligt Kendskab til, hvad der af danske Forskere er blevet ydet til Oplysning om skolehistoriske Emner.

Med rigtig Forstaaelse tegner Lektor Høigaard Baggrunden for Oslo-Skolens Udvikling, hans Opfattelse af Kildestoffets Bæreevne er præget af Nøgternhed, og hans Dom over historiske Fænomener er lige som hans Fremstilling selvstændig og grej. Hist og her kunde man nok have ønsket, at Forf. var gaaet dybere ind paa det rent undervisningshistoriske Stof, men stort set er hans Behandling af Skolens materielle Kaar og af dens aandelige Indsats nogenlunde ligeligt fordelt. Da en Række af de Personligheder, der indtil Begyndelsen af forrige Aarhundrede har været knyttet til Oslo Katedralskole — Oslo-Humanisterne, N. S. Chronich, Jacob Rasch, Hans Grams mangeaarige Korrespondent, Søren Monrad, Niels Treschow o. m. fl. — hører hjemme i den gamle dansk-norske Fælleskultur, har det foreliggende Arbejde tillige direkte Betydning for dansk Lærdomshistorie. Ogsaa for Tiden efter 1814 er Fremstillingen af Værdi, men angaar nu overvejende specielt norske Forhold. Lektor Einar Høigaard har sat sig et smukt Minde ved sin Oslo Katedralskoles Historie, og paa Baggrund af dette Arbejde beklager man dobbelt hans tidlige Bortgang.

Bjørn Kornerup.

Under Titlen: *Norden och kontinentet i gammal tid, Studier i forngermansk kulturhistoria* (Uppsala 1944) har Fritz Askeberg udsendt en lille Bog (201 Sider), der efter sit Indhold egentlig burde anmeldes af en Runolog eller Filolog; men da hans Værk ogsaa er af overordentlig Betydning for Historikeren og Arkæologen, vil jeg tillade mig at gøre det til Genstand for en kort Omtale, idet jeg gerne indrømmer, at jeg kun delvis er kompetent til at bedømme det.

Forbindelserne mellem Norden og Kontinentet gaar langt tilbage, ja de har egentlig eksisteret lige siden mesolithisk Tid; men ved »gammal tid« forstaar Askeberg her Tiden fra Romerkul-

turens Indflydelse blandt Germanerne begyndte, og indtil Vikingetidens Slutning; og det er i særlig Grad Folkevandringstiden og Vikingetiden, mod hvilke han retter sit Blik.

I første Kapitel (S. 1—37) giver han en paa de nyeste arkæologiske og historiske Undersøgelser baseret Skildring af de historiske og kulturelle Forudsætninger for Vikingetiden, en glimrende Oversigt, der indeholder adskilligt mere end mange tykke Bøger. Allerede fra 1. Aarh. efter Kr. var der, som de talrige romerske Importvarer viser, en livlig Forbindelse mellem Norden og Romerriket, og selv efter dettes Fald gaar der gennem Nordens Historie store kommercielle Linier; det er da Frankrig, Byzants og senere Kalifatet, der er de Centrer, om hvilke Europas Handel drejede sig, og ogsaa med dem havde Norden, som de arkæologiske Fund viser, nære Berøringer. En særlig vigtig Betydning har Forskere som E. Wadstein og Erik Arup tillagt Friserne; men imod dette opponerer Askeberg og hævder, at Frisernes Betydning maa ses indenfor rimelige Proportioner. Den frisiske Kultur i Aarene 400—750 viser efter hans Mening ikke paa noget Punkt Fortrin fremfor de nordiske. Den frisiske Handel var en typisk Transit-handel, der betingedes af Landets Beliggenhed mellem de store Produktionscentre England og Frankrig og de Lande, der kunde aftage Produkterne, deriblandt Norden.

I sin Bedømmelse af Vikingetogene indtager Askeberg et særdeles sobert og tiltalende Standpunkt; og han betragter Tiden som noget mere end blot en Voldets og Barbariets Tidsalder. Sikkert med fuld Ret hævder han, at Vikingetiden ikke kan opfattes som en sen nordisk Indsats i Folkevandringstidens Historie, saaledes som visse tyske Forskere har forsøgt. Vikingetogene blev aldrig totale Folkeflytninger, men Operationer, der var baserede paa Forbindelsen med Moderlandet.

I andet Kapitel (S. 38—95) følger en dybtgaaende Undersøgelse over et af de ejendommeligste Udslag af Germanernes Forbindelse med Sydens Kulturfolk, Runeskriften, hvis Oprindelse stadig er Genstand for Diskussion mellem Forskere. Grundlæggeren af den moderne Runologi, Ludv. Wimmer, hævdede, at Forbilledet for Runeskriften var det latinske Alfabet; men mod dette Standpunkt opponerede O. von Friesen, som hævdede, at det var det Græske Alfabet, hvoraf Runerne var dannede, og at dette maatte være sket blandt Gotherne i Sydøsteuropa. En ny Diskussion om Runeproblemet rejstes 1928—30 af C. J. S. Marstrander og M. Hammarström, som søgte Kilden til Runealfabetet blandt en Række lidet kendte norditaliske Alfabeter, suppleret med et Alfabet, der skulde staa det latinske nær. Endnu

videre gik visse tyske »Runologer«, som fremsatte en Lære om Runernes urariske Herkomst, deres Vandring fra Norden til Middelhavslandene, ja endog til Semiterne. Mod disse taabelige og tendentiøse Hypoteser retter Askeberg en indgaaende Kritik og ironiserer (S. 62) over, at man kan tiltro Opfinderen af Runeskriften, at han har gennemstrejft de utilgængelige Bjergegne i Norditalien for at læse Indskrifter paa Klipperne uden nogen- sinde at falde paa at søge til Centret for Tidens Kultur, Rom. Men Askebergs Kritik er ikke blot negativ; han giver ogsaa et positivt Bidrag til Spørgsmaalets Løsning, i det han viser, at der i Runeskriften kun findes 3 Tegn, som ikke lader sig aflede af det latinske Alfabet; og disse Skrifte tegn maa betragtes som rene Nydannelser. Ud fra et arkæologisk og kulturhistorisk Materiale hævder han (S. 85), at Runerne med det latinske Alfabet som Forbillede er opstaaet i Løbet af 100-Tallet e. Kr. blandt Gotherne i Weichselomraadet, et Resultat, der er af overordentlig Betydning, og som næppe lader sig røkke.

Med samme Klarhed behandler Askeberg i 3. Kapitel (S. 95—113) Diskussionen om Nordens Kulturforbindelser i ældre Tid og vender sig mod de forfejlede, af tyske Forskere fremsatte Hypoteser om Grundlaget for den nordiske Litteratur. Askeberg viser, at det saa langt fra er Tilfældet, at der er tyske eller vestgermanske Træk i den nordiske Heltedigtning. Det er ikke Tyskland, der er Centrum for de behandlede Sagn; tvertimod finder man i de nordiske Behandlinger en vis Lokalbundethed, f. Ex. i Lejresagnene; og af de kontinentalgermanske Motiver har Norden kun optaget gothiske og burgundiske, hvilket har sin naturlige Grund i, at man her har at gøre med Stammefrænder. Naar tyske Filologer har naaet saa forfejlede Resultater, skyldes det bl. a., at de gaar ud fra den forkerte Opfattelse, at det oldgermanske Kulturomraade fremfor alt var vestgermansk-tysk, mod hvilket det nordgermanske først fremtraadte efter 800 som Resultat af Vikingetogene. Heller ikke i deres Forsøg paa at finde fremmede Forbilleder for de nordiske Sagaer har de tyske Filologer haft Held med sig; ogsaa Heuslers Opfattelse af Skjaldedigtningen som en ren Hofpoesi afviser Askeberg og hævder, at denne Kunst startede paa Island i Hverdagslivet, med Rette; thi de unge Islandske Bondesønner, der fremsagde deres Drapa for Kongerne, havde hjemme lært at beherske den udviklede Teknik. A. hævder derfor i Tilslutning til Erik Noreen; at hele Skjaldedigtningen ikke alene kan, men ogsaa maa tolkes som en speciel nordisk Kunstpoesi.

Det sidste Kapitel (S. 114—183) giver en udførlig Under-

søgelse over Ordet Vikingr. Askeberg fremlægger hele Materialet, saavel det nordiske som det fremmede og kommer til det Resultat (S. 182) at Hankønsordet vikingr er sikkert belagt indenfor Nordsøomraadet, hvor det betyder Søkriger, som deltager i Plyndringstog mod fremmede Kyster. Sekundært faar det den nedsættende Betydning Ildgerningsmand. Ordets Alder kan relativt bestemmes; det er ældre end Vikingetiden, men er at opfatte som en særlig nordisk Nydannelse; herfor taler at det abstrakte Hunkønsord viking ikke kendes udenfor Norden. Begge Ord er dannede af vik, hvis oprindelige Betydning er Afvigelse, Afstikker. Ad etymologisk Vej kommer Askeberg frem til den oprindelige Betydning af vikingr: Person, der gør en Afstikker hjemmefra og af viking: Fraværelse, Afstikker. Hvorvidt dette er rigtigt, skal jeg lade staa hen.

Askebergs lærde og velskrevne Bog er utvivlsomt et Ord i rette Tid; det er et vigtigt Arbejde, der vil blive en nyttig Ledetraad for den, der søger at orientere sig paa et af de interessanteste Felter indenfor Nordens Historie, et Felt, hvor lærde Hypoteser og tendentiøs Snak ofte gør det vanskeligt at trænge frem til Sagens Kærne.

H. C. Broholm.

De dramatiske begivenheder, som førte til den nordiske unions endelige ophævelse, har altid virket dragende paa svenske og danske historikere. Mens det tidligere var danskerne, som paa dette omraade var de førende, er det i de senere aar de svenske forskere, som har ydet den betydeligste indsats, først og fremmest til klarlæggelse af det stockholmske blodbads forhistorie. Laurits Weibull, G. Carlsson, N. Ahnlund m. fl. har præsteret et forskningsarbejde, som ogsaa har været af stor betydning for forstaaelsen af vigtige problemer i dansk historie.

De to bøger, der nu foreligger om dette afgørende og tragiske kapitel i Nordens historie: Lars Sjödin: *Kalmarunionens Slutskede. Gustav Vasas Befrielsekrig I* (Uppsala 1943. 306 sider) og Rudolf Bergström: *Studier til den stora krisen i Nordens historia 1517—1523* (Uppsala 1943. 164 sider) viser, at ogsaa de yngre svenske historikere føler sig draget af denne tidsperiode.

De to værker omfatter tildels det samme tidsrum, idet Bergström dog fører skildringen ned til februar 1524, da angrebet paa Gotland blev besluttet, mens Sjödins fremstilling kun gaar til 1521. Men alligevel er det kun delvis, at de behandler de samme problemer. Bergströms værk bestaar af tre selvstændige undersøgelser. Den første behandler Christian II.s diplomatiske for-